

Rəşad Məcidin "Roman" adlı kitabında çap etdirdiyi şeirlərin bir-biri ilə bağlılığı və ilk baxışdan nəzərə çarpmayan süjeto malik olmağı əsərin poema kimi təqdim olunmağına əsas verir. Həmin poema haqqında akademik İsa Həbibbəylinin "Bütün yönələri ilə yaradıcı" kitabında hərtərəfli söz açılmışdır.

lə gizli-gizli boy göstərir. Poemanın tipi haqqında akademik İsa Həbibbəyli belə qənaətə gəlir: "Rəşad Məcidin "Roman"ı ədəbiyyatımızda lirik şeirlərin aparıcılığı, ağırlığı əsasında yazılmış ilk lירו-epik poemadır..." Əsərdəki "Neyləsən də getməyəcək Əlindəki öpüş yeri", "Mən sənə neylədim axı, Mən sənənin öləndən öpdüm", "Məni ən gözəl oyunlar,

"Getdinsə..." şeiridir. Əsərin bu yerində təsəlli xarakterli satırlar kifayət qədərdir: "Yaxşı ki, əvvəldən sındı qanadın, Ortada demədin: "necə gedərim?" və ya "Bu həcat, ərköyün, balaca uşaq Gör necə döndərib uşağa mani"

"Nə yaxşı yan keçmədik" şeirində "On üçdə ilişmişdim, Amma arxı adladım. Şükür sənə, ilahi, Şükür qur-

## Rəşad Məcidin "Roman"ı

Kitabda qeyd edilir ki, "Poetik şəkildə ifadə olunan daxili monoloqlar əsasında yazılmasına baxmayaraq, "Roman"da süjetin bütün inkişaf mərhələlərini müəyyən etmək mümkündür. Fikrimizcə, "Tapdım" şeiri, ilk növbədə, "Roman"da proloq funksiyasını yerinə yetirir".

Əslində bu tapılan ilişib bir küncdə qalan sirlə fikirlərin açağıdır. Poemanın əvvəlində "Bildim, bahar gəlib yenə payızda" detali təsadüfi verilməyib, çünki əsərin sonlarına yaxın bahar-payız məsələsinə yenidən qayıdır. Ürək sahibinin beş ildir xəbərlənmədiyi, itmiş üroyinin yerinin tapılmağı maraqlı başlanğıcdan xəbər verir. "Bu yaş adlı tərəzidə Üroyiməndən qoca gəldim" etirafla şəir zaman keçdikcə hissələrinin hansı hissələrə qapıldığını təqdim edir. Əlli altı adda şeir əsasında yazılan poemada "Ən doğma insan" şeirinin ilk sətirləri olan "Sən stol deyilsən, stol deyilsən, Tramvay deyilsən, metro deyilsən" misraları əsərin sonluğunda "İşığa, günəşə ümid yox. Yəni oldum daşın, divarın, stolun, stulun tayı" fikirləri ilə yekunlaşır. "Qisas" şeirində "Adamı göyə qaldırıb, Sonra ki, yere vururlar. Elo bil sifir artırıb Sonra sifira vururlar" fikirləri ilə müəllif nəçar aşiqin ümidsizliyinin on dolğun poetik şəklini çəkir.

"Sən" şeirində iztirafların dərin həyəcanı hiss olunur. "Göydən on üç şeir düşdü, Sohvlə saldım, dedim, almadı" misraları təsdiqləyir ki, bura qədər "Roman"ın 13 şeiri yazılıb, adətən, göydən 3 alma düşdü deyirik, bu dəfə 10 şeir düşüb. "Amma "Yaxşı ki bu sən olmadı" şeiri ilə hadisələr nikbin məcraya düşür, yeni nəfəs qazanır. "Bu həftə", "Mənim bəsimdir", "Qurban vermə gəl", "Öldürmək istədiyim hissini nəğməsi" şeirlərindən hər biri münasibətlərin inkişaf etməkdə olduğunu göstərir. "Mən nəyəm sənənin" soruşarsansa, Deməli, hələ də uşaqsan, uşaq" misraları bir çox təəddüdlərin çırpındığını ortaya qoyur.

"Roman"da bir neçə dəfə haşiyə xarakterli şeirlər də yer alıb. Müəllif etiraf edir ki, çoxdan unuduğu hiss-



Əyləncələr yordu döndüm" misraları sübut edir ki, lirik təqdimatda verilən bu şeirlər real yaşantıların bədii ifadəsidir. Hisslərinə sahib çıxmağı bacaran aşiq etiraf edir ki; "Qisməti yazanı karıxdıraram", "Qəzavü-qədərdə kölək gələm", "özümü çarxına çəkərim, ancaq Qorxduğun taleyi qıymaram sənə".

Poemada qoşma, gəraylı, beşlik, altılıq, yeddiplik şeir formaları ilə yanaşı, sərbəst şeirlərdən də istifadə edilmişdir. Gəraylıya nümunə olaraq "Səni yoldan saxlamaram - Soldusa get, sağdusa get" misraları olan şeiri misal çəki bilirik. Sərbəstə isə belə yazır: "Gicgahım öltür demir bir "oyuncağın" soyuq lələsindən ötrü, Bu yandan da sən gəlmisən". Bu şeirlər vasitəsilə bəzən hadisələrdən xəbərdar oluruq. Sevgiliyə bildirilir ki, sənədən ötrü öləm, hüzzuruna qul kimi gələm adam dünən saat 17-də öldü. Bununla hadisələrin inkişafı zirvəyə doğru irəliləyir. Şair birdən-birə əvvəldə xatırladığımız bahar-payız simmetriyası yaradan fəslə dönr. "Payızın ortası yazın gəlməyi - Bu bahar havası sənə görədir" - deyiləyir. Buna baxmayaraq, şair ümid-sizlik qənaətinə gəlir: "Səndən həssas imiş bir rus qarısı".

Dünyünün açılmağı isə çox ziddiyyətlidir. Belə ki, əvvəl hökm verilir, get indi başqaşı öpsün ölini, başqa bir dodaqda çəkilsin adın, sonra isə bir andaca qərar loğy edilir, düşməyə vermərəm, dostu vermərəm, qoymaram bir kimsə öpə ölini - fikirləri qətiyyəti ifadə edir. Çəkilən iztirafları "Haftəm altı gündür, sükəm beş saat" misrasından da görmək olur. Fikrimizcə, final üçün ən uğurlu seçim

xı adladım" bəndi ona işarə edir ki, indiye qədər poemanın 13 şeiri yazılmışdısa, artıq şeirlərin sayı qırxi keçird. Bu isə həmin əsərin, sadəcə şeirlərdən ibarət bir mətn olduğuna yox, müəyyən qanunauyğunluqlara tabe olan poema olduğuna təsdiqləyir. Hadisələrin yenidən təkrarlandığı, növbəti görüşün baş tutduğu qələmə alınır. "Ən çətin sualın da Həlli səbrin qədərdir" - deyiləyən şair hadisələrin yenidən təkrarlandığına və "Görürdük nə yaxşı ki!" qənaətinə gəlir.

Bu görüşdə isə "Oxumaq istəsən ən düz şeirimi, Gözlərinə zillə, gözlərimə bax" - deyənlə tələkkar aşiq obrazı ilə qarşılaşırıq. Hətta, bu yeni fürsəti əldən verməmək üçün sevgiyini dilə tutmağa da can atır; "Heç yəna, heç yərə getmə, nə olar, Qal buda-qurbanın, qulun olaram". Yaradılmış mübariz əşiq obrazı yeni fürsəti əldən verməmək üçün sevgiyini dilə tutmağa can atır. Lirik qəhrəman artıq böyümüş Uşağın onun üçün nə qədər önəmli olduğunu fərqi belə izah edir: "Məna bəxş etdiyim bu xoşbəxtliyin içində heyrotdən donub qalmışam".

Aşiq ayrılıq zamanı özünə Yerdə yer tapa bilmədiyini etiraf edir. Səna yaxın bir neçə şeirdən aydın olur ki, şair növbəti ayrılıqdan sonra sözüən həqiqi mənasında soyuq Sibirə üz tutur; "...Hə indi evə dönəndə deyəcəklər sənə - Sifətin niyə qızarıb? Eləbil Lap Sibirədən gəlmisən". "Saatım qurulub sənə vaxtına" şeirində rus qarısı yenidən belə xatırlanır; "Görüürəm yunub, daranmağın, O rus qarısına çay verməyini..." Bunlar poemadakı hadisələrin real yaşantıların təzahürü olduğunu bir daha təsdiqləyir. Bu dəfə əsər əbədi ayrılıqla tamamlanır: "Yəni sürünməyə döndü yaşamaq. Ötən il yayanca öldügətək dadım itirdi hər şeir". Poemada bəzən hadisələr müəyyən süjeto, rəvayət üslubunda nəql edilmişlə, də, tərənnümə təhkiyənin təsiri hiss olunur. Oxucu mütləq hansısa əhvalatın qələmə alındığını fərqi varır.